

fikirleri və Google CEO-su Erik Şmiditin “qoruyub saxlayacaq bir şeyiniz varsa paylaşmayın” kimi çıxışları dünyada mövcud olan böyük şirkətlərin məhrəmiyyəti olan baxışını açıq şəkildə göstərir.

Sosial media durmadan insanların məhrəmiyyət anlayışının sanki bir anda yox olmasına çalışmaq yanaşı, hər gün yeni tətbiqlər vasitəsilə bunu var qüvvəsi ilə həyata keçirməyə say göstərir. Məsələn, məkanı bildirmə funksiyalarının da daxil olduğu Foursquare və Instagram kimi programlar insanların hara getdiklərini, nələrdə etdiklərini, nə kimi məşğuliyyətlərinin olmasını sərgiləməyə imkan yaradır.

“Sosial media araşdırmaları” kitabının yazarlarından Emel Arık qeyd edir ki, sosial media insanlara məhrəmiyyətlərini açmaq qarşılığında onlara populyar olmaq və bəyənilmək imkanı təqdim edir. Facebookun yaradıcısı Mark Zukerberq müsahibələrinin birində belə bir fikir irəli sürmüşdür ki, hər hansı bir sıradan insan özü ilə bağlı getdikcə daha çox məhrəm informasiyanı paylaşmağa həvəslidir. İngilis sosioloqu Kevin Robins insanların sosial mediada məhrəmiyyətlərini könüllü surətdə pozması hallarına başqa cür yanaşır. O, qeyd edir ki, burada açıq bir şəkildə narsizm, yeni özünə heyranlıq, özünü bir şəxsiyyət kimi təsdiq etmək, özünü, öz varlığını belli etmək istəyi əsasındır. 2006-cı ildə ABŞ-da aparılan bir araşdırmada 18-25 yaş arasındakı gənclərin 51%-i bildirib ki, məşhur olmaq istəyi onların yaşdıları üçün əsas məqsədlərdən biridir. 2006-cı ildə İngiltərədə buna bənzər sorğu keçirilib və sorğuda iştirak edən insanların əksəriyyəti yenə də sosial şəbəkələrdə fəal olmağın əsas məqsədi kimi “məşhur olmaq” istəyini göstərirlər.

Müxtəlif cəmiyyətlərdə müxtəlif cür qarşılanan məhrəmiyyət, şəxsi informasiya gizliliyi bu gün demək olar ki, sosial medianın bütün sahələrində istər könüllü, istərsə də könülsüz surətdə özünü aşkara çıxarmağa yönəlir. Bunun üçün virtual dünyada bu anlayış getdikcə öz anlamını itirməyə başlayır və yerini populyarlaşma, ən rahat və sərbəst yolla məşhurlaşma kimi məfhumlara verir.

Araşdırmanın gedişində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Bilik Fondunun nəzdində fəaliyyət göstərən Sosioloji Sorğu Mərkəzinin 2018-ci ildə “Gənclikdən soruq” layihəsi çərçivəsində gənclər arasında sosial mediaya maraqla bağlı keçirilmiş sorğunun nəticələrindən istifadə olunub. Ümumilikdə 539 nəfər arasında keçirilən sorğuda gənclərin 273 nəfəri şəhər, 266 nəfəri isə rayonlarda (İsmayıllı, Oğuz, Zaqatala, Balakən, Qəbələ) yaşayırlar. Rəyi soruşulanların 56 %-i “sosial mediadan nə üçün istifadə edirsiniz?” sualına “maraqlandığım insanlar haqqında məlumat əldə etmək üçün” cavabını verib. Bu da gəncliyin tanınmışları və ya ortafındakıları, virtual aləmdə tanış olduqlarını izləməyə marağının göstəricisidir.

15-25 yaş arasında gənclərin fikirlərini əks etdirən sorğuda cavabların sayına görə seçilmiş ikinci variant belədir - “sosial mediadakı məlumatlar daha doğru, etibarlı və tez əldə ediləndir”.

Təəssüf ki, bu yaş qrupunun nümayəndələrinin sosial mediada qarşılarına çıxan informasiyanı doğru və etibarlı hesab etməsi, məhrəmiyyətlə bağlı təhlükələrdən xəbərsiz olduqlarının göstəricisidir. Bu, həm də gənclər arasında sosial mediada təhlükəsizliklə bağlı maarifləndirmə işinin aparılmasının zəruriliyini ortaya qoyur.

“HUMEL” psixologiya mərkəzinin rəhbəri Təriyel Faziləyev bildirir ki, sosial mediada lüzumsuz açıqlıq məhrəmiyyəti birbaşa pozur. Gənclərdə özünü təsdiq, bəyənilmək ehtiyacı var. Buna görə də gənclər populyarlaşma məqsədilə fərdi məlumatlarını sosial mediada yerləşdirirlər. Ancaq bunun onlara gələcəkdə hansı neqativ təsirlərinin ola biləcəyini unudurlar. Gənclərə sosial şəbəkələrdə istifadə qaydaları, məhrəmiyyətlərinin qorunması, fərdi məlumatların təhlükəsizliyinin təmin olunması ilə bağlı maarifləndirici tövsiyələr verilməlidir.

Araşdırmanın gedişində Bakı Dövlət Universitetinin 100 nəfər tələbəsi arasında “Sosial media və məhrəmiyyət” mövzusunda sorğu keçirilib. Tələbələrə 72 nəfər sosial şəbəkələrdə şəxsi məlumatlarını özü paylaşmaqda problem görmür. Bu gənclərin 55 nəfəri sosial şəbəkələrdə şəxsi məlumatlarının yayılmasından narahat olacağını deyib. Respondentlərin 45 nəfəri isə “Sosial şəbəkələrdə şəxsi məlumatlarının yayılması sizi narahat edirmi?” sualına “xeyr” cavabını verib. Gənclər bəzən paylaşılan şəxsi materialların sonradan şəhifədən çıxarılsa belə, nə zamansa şəbəkələrdə yayılma ehtimalının olduğunu gözə almalıdırlar.

“Sosial şəbəkələrdə şəxsi məlumatlarınızı paylaşmağınızın sizə gələcəkdə mənfi təsirlərini görürsünüz mü?” sualına 100 respondentdən 46-sı “bəli” cavabını verib. 54 nəfər isə belə bir

təhlükəni görmür. Deməli, gənclərin əksəriyyəti sosial şəbəkələrin məhrəmiyyəti pozduğunu anlasa belə, yenə özəl məlumatlarını paylaşmaqdan özünü məhrum etmir.

Ümumi respondentlərin sayı: 100 nəfər		
Suallar	Bəli	Xeyr
Sosial şəbəkələrdə şəxsi məlumatlarınızı paylaşsınız mı?	72 nəfər (72%)	28 nəfər (28%)
Sosial şəbəkələrdə şəxsi məlumatlarınızın yayılması sizi narahat edirmi?	55 nəfər (55%)	45 nəfər (45%)
Sosial şəbəkələrdə şəxsi məlumatlarınızı paylaşmağınızın sizə gələcəkdə mənfi təsirlərini görürsünüz mü?	46 nəfər (46%)	54 nəfər (54%)

ƏDƏBİYYAT

- Ali Bükücaslan, Ali Murat Kırık- “Sosyal Media Araşdırmaları 1 Sosyalleşən birey”, 2017, 335 səh.
- <https://egegen.com/blog/sosyal-medya-nedir/>
- <http://ventsmagazine.com/2018/02/11/social-media-vs-privacy-can-maintain-privacy-social-media/>